

Iako je ova spomenica vrijedna prekretnica u bilježenju povijesti katoličke baštine u gradu Somboru, ona nadilazi puku historiografsku dimenziju, progovarajući o brojnim uspomenu i svjedočanstvima koja se ne mogu pronaći zapisanima u arhivima ili knjižnicama. Štoviše, upravo je ova spomenica ovjekovječila brojne nepoznanice iz prošlosti grada Sombora, stoga može poslužiti kao predložak za buduća monografska izdanja i popularizaciju bilježenja povijesti katoličke povijesti u Vojvodini.

Luka Poljak

Milovan Miković, *Motrišta, rasprave ogledi*, Matica hrvatska, Subotica, 2019., 207 str.

Svojim višedecenijskim angažmanom na različitim, a opet vrlo srodnim poljima (kao književnik, urednik, novinar, publicist...) Milovan Miković (1947. – 2021.) je ostavio značajan trag u kulturi vojvođanskih Hrvata. Dio njegove ostavštine čine i eseji, rasprave i ogledi. Nakon zbirki eseja – *Grad je reč* (1996.), *Život i smrt u gradu* (1999.), *Iznad žita nebo* (2003.), 2019. godine pred čitateljima se našla još jedna njegova knjiga sličnoga tipa – *Motrišta, rasprave, ogledi*. U knjizi je sabrano dvadesetak tekstova nastalih u nepuna minula dva desetljeća, u kojima Miković obrađuje različite teme iz književnosti i kulture vojvođanskih Hrvata.

Okosnicu knjige čine tekstovi koje su nastajali kao rezultat Mikovićevih dvaju angažmana u novom mileniju, kao urednika nakladničke djelatnosti Novinsko-izdavačke ustanove „Hrvat-

ska riječ“ koja je pokrenuta 2005. i čiji je on bio urednik do polovine 2012. te kao glavnog urednika časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni* kojega je uređivao od 2004. godine. Uz iščitavanje književne baštine i praćenje suvremene produkcije ovdašnjih Hrvata, s toliko puta naznačenom misijom ubaštinenja toga korpusa u matičnu hrvatsku književnost, Miković je smatrao i da se književnost, kako u jednom od ogleđa bilježi, treba promatrati kao nezaobilazani prilog „u razmatranju nacionalnog i kulturnog, a u stanovitoj mjeri i političkog identiteta“. Upravo ta preplitanja građa su za Mikovićeve tekstove, preciznije pitanja koja otvara i, s druge strane, odgovore koje nam nudi.

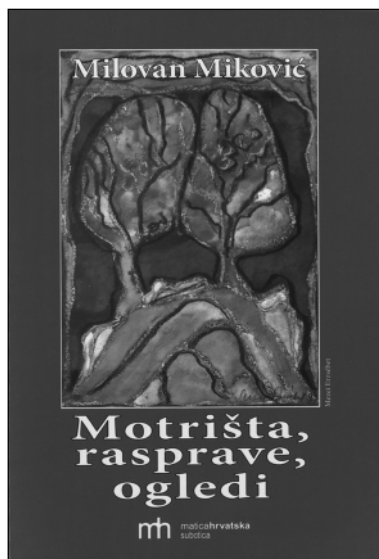
Knjigu otvara tekst „O značajkama suvremene hrvatske književnosti u prostoru Vojvodine“ u kojem se detaljno bavi spomenutom nakladničkom produkcijom NIU „Hrvatska riječ“, ciljevima njezina pokretanja, uređivačkom praksom te na koncu i rezultatima. Jedna od tema je i književna kritika („Hrvatska književnost iz Vojvodine u ozračju književno-kritičarske prakse i bibliografske neosvijestivosti“). U ovom, jednom od najzapaženijih tekstova, dragocjen je popis autora koji su pisali književnu kritiku o hrvatskoj književnosti u Vojvodini, kao i popis časopisa gdje su je objavljivali. Kao sastavljač panorame *Roman u književnosti Hrvata u Vojvodini*, Miković u tekstu „Hrvatska književna panorama – danas“ radi usporedbe s drugim panoramama nastalima na prostoru Hrvatske i Mađarske, nanovo ističući jedinstvo hrvatske književnosti.

Tekst „Hrvatsko nakladništvo u Vojvodini i europska kulturna razno-

likost“ bavi se fenomenima knjiške hiperprodukcije i elektroničke knjige, te spisateljskim i uredničkim odgovorima na ove izazove. S tim u svezi, autor zaključuje: „Pitanje je, uistinu, hoće li u književnosti koja će se, valjda, i sutra čitati, biti mjesta za čovjeka na tragu vlastita svjetonazora – i pretpostavljam nacije čiji je dio, njezine povijesti, tradicije i uključenosti u sveopću, europsku i globalnu uljudbu – osobe i nadalje željne nesputanosti i žedne slobode“. Desetak književnih djela vojvođansko-hrvatskih autora tiskanih od 1992. do 2006. okosnica su teksta „U ozračju vladavine postmoderne“ na što se nadovezuje tekst o djelu subotičkog pisca Milivoja Prčića („Opis poretka u nezaustavljivu raspadu“).

Motrišta nam donose i nekoliko tekstova posvećenih časopisu za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni*. Časopis je izlazio u više razdoblja: od 1935. do 1938., zatim od 1942. do 1944. a obnovljen je 1996. godine i izlazi i danas. Pišući o *Klasju*, Miković nam donosi pregled uređivačkih politika i uređivačkih timova časopisa, njegovih suradnika, društvenih prilika u kojima je izlazilo, s posebnim osvrtom i na bibliografiju časopisa koja je objavljena u povodu 80. obljetnice od izlaska prvoga sveska.

U kontekstu književnih i srodnih tema, Miković se bavi i jezičnim pitanjima – tekstovi „Posuđenice u govorima bunjevačkih Hrvata nakon doseljena u Bačku“ i „O riječima prijevornim, o jeziku prijevornom“. U ovom drugom piše o rječnicima govora ovdašnjih Hrvata, ističući kako je „regionalizam u našem jezikoslovlju bez sumnje obogatio hrvatski jezik, kako u prošlosti, tako i danas“. Njegova pozornost, među osta-

lim, usmjerena je i na ulogu dijalekta u stvaranju književnog djela: „Dijalekatska leksika sastavni je dio kulturnog naslijeđa svake jezične i nacionalne zajednice najčešće, neopravdano zaturen, odgurnut i zaboravljen svjedok njene raznovrsnosti i razgranatosti, te svjedok povijesti zajednice, njezinih pokretanja i posrtanja kojega prati stanovita dinamika riječi. Koristeći se dijalektom pisac, uglavnom, privremeno iskoračuje u prostor (ne)izvjesnog, vraćajući se i unazad u prošlost jezika, da bi mogao tragati i po njegovim dubljim slojevima.“

U segmentu tekstova koji se bave kulturom, autor razmatra različite fenomene. U tekstu „Tradicijska kultura podunavskih Hrvata i globalizacija“, Miković iznosi stajalište da globalizacija kao proces „vjerojatno neće dokinuti nacionalnu kulturu“ kao i da svijet „iziskuje takvu globalnu lingvističku politiku koja bi polazila od prava na dostojanstvo svake osobe, a ono se iskazuje u pravu svake osobe na svoj jezik i svoju kulturu, sve i da je taj jezik tzv. mali jezik!“.

„Urbani aspekti hrvatskobunjevačkog i šokačkog kulturnog identiteta između lijeve obale Dunava i desne obale Tise“ ostavljaju nas, među ostalim, sa sljedećom mišlju: „Grad je riječ, pa gubitak riječi, neminovno vodi gubitku grada, kulturom uređenog, stabilnog središta vlastitosti, identiteta“, dok u tekstu „Baština i visoka kultura dijelovi iz iste cjeline“ autor smatra kako bi najgore bilo pristati na polarizaciju ovih dvaju kulturnih sastavnica „ne samo glede povijesnog pamćenja nego i naše osposobljenosti da radi sebe i onih s kojima živimo – izvanjštimo što veći dio vrijednosti kulturnih i uljudbenih i postignuća naše zajednice“.

Među ostalim, Miković se dotiče i uvijek aktualnog identitetskog, tzv. bunjevačkog pitanja (tekstovi „Ponavljajući bunjevačke škole smrti“ i „Kogod bi tu štogod tio sprkunjit“) braneći hrvatstvo bunjevačkog subetnikuma upravo činjenicama iz domene književnosti, odnosno djelima brojnih autora iz ove zajednice koji su stvarali upravo na hrvatskom jeziku.

Na kraju knjige objavljeno je nekoliko intervjua što ih je Miković dao za ovdašnje hrvatske medije, kao i njegov govor zahvale povodom dobivanja Nagrade za životno djelo u sklopu *Dana hrvatske knjige i riječi – Dana Balinta Vujkova* u Subotici.

Motrišta, rasprave, ogledi još jedna su potvrda Mikovićeve bogatog iskustva u bavljenju navedenim temama te pokazuju koliko su književna, kulturna, jezična i identitetska pitanja teško odvojiva jedna od drugih, posebice u slučaju manjinskih zajednica. Također, govore i o tomu koliko su ovakve široke i vrlo zahtjevne teme u vođanskim Hrvata

osuđene na entuzijazam pojedinaca, budući da ta zajednica, za razliku od nekih drugih manjina u Vojvodini (Mađari, Slovaci, Rusini, Rumunji), nema svoju katedru za izučavanje jezika i književnosti. Ipak, unatoč ogromnom „poslu“ koji je prethodio svakome od tekstova, vrsnom stilu i erudiciji autora, ostaje dojam kako bi možda neka druga osoba (a ne sam Miković koji se potpisuje i kao urednik) bolje priredila, odnosno posložila ponuđen nam sadržaj.

Davor Bašić Palković

Mirjana Crnić Novosel, *Štokavski ikavski govori u Gorskom kotaru*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2019., 242 str.

Na dijalektološkim kartama Gorski je kotar u pravilu označen kao područje koje najvećim dijelom pripada kajkavskom narječju. Pa ipak, u toj se regiji kao svojevrsne jezične oaze susreću i čakavski te štokavski govori. Ova knjiga, nastala na temelju autoričine disertacije, posvećena je goranskim štokavskim ikavskim govorima, koji su zastupljeni u tri naselja: Lič (2011. godine imao je 504 stanovnika), Mrkopalj (755 stanovnika) i Sunger (326 stanovnika). Posrijedi su govori tamošnjih Bunjevaca, čiji su preci doprli do najsjeverozapadnije točke ranonovovjekovnih bunjevačkih migracija.

Knjiga je podijeljena u osam poglavlja, kojima prethode „Predgovor“ te „Popis kratica, pokrata i simbola“. U prvom poglavlju („Uvod“) autorica ističe da je osnovni cilj njezina istraživanja odrediti položaj triju analiziranih mjesnih govora unutar novoštokavsko-